

СЕКЦІЯ 6. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 378:147

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Маковей О.М., асистент
кафедри іноземних мов

Національний аерокосмічний університет імені Н.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

У статті розглядаються поняття «дистанційне навчання», його ознаки, переваги та недоліки. Розкриваються перспективи використання дистанційних технологій у навчальному процесі технічного університету. Визначаються дидактичні можливості дистанційних навчальних курсів у викладанні іноземної мови. Автором презентовано власний досвід реалізації дистанційних освітніх технологій у процесі викладання німецької мови.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, дистанційні освітні технології, дистанційних курс, Інтернет-ресурси, навчання іноземної мови.

В статье рассматриваются понятие «дистанционное обучение», его признаки, преимущества и недостатки. Раскрываются перспективы использования дистанционных технологий в учебном процессе технического университета. Определяются дидактические возможности дистанционных учебных курсов. Автором представлен собственный опыт реализации дистанционных образовательных технологий в процессе преподавания немецкого языка.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, дистанционные образовательные технологии, дистанционный курс, Интернет-ресурсы, обучение иностранному языку.

Маковей О.М. POSSIBILITIES OF USING DISTANCE EDUCATION TECHNOLOGIES IN TEACHING GERMAN TO STUDENTS OF TECHNICAL SCIENCE UNIVERSITIES

The article deals with the concept of “distance learning”, its features, advantages and disadvantages. The expediency of introducing distance education technologies into the process of teaching a foreign language is substantiated. The prospects of using distance-learning technologies in the educational process of the technical science university are revealed. The role of a teacher in distance learning is studied: in addition to traditional ones, the teacher fulfills the functions of coordinating the cognitive process, adjusting the course, advising students in the process of organizing an individual curriculum, managing their educational projects, etc.

The didactic possibilities of distance learning courses in teaching a foreign language are determined. The author draws attention to the fact that along with many advantages, distance learning places certain restrictions on the educational process. It is emphasized that it is important for a teacher to have direct contact with students for successful monitoring, timely correction and adequate assessment of the educational process.

The author presents her own experience in implementing distance-learning technologies in teaching German on example of introduction of the distance-learning course “Practicum in German”. The interactivity, flexibility, application of hypertext technologies, accessibility, and wide opportunities for assessment and control of knowledge are identified by the author as the features of the course. The main components of the course are module-lessons consisting of information and training forums, educational presentations, interactive exercises (audio and video materials), tasks, tests, and links to the Internet sources. The author emphasizes that as a result of implementing the distance learning course in question they noted positive results such as higher individualization of training, optimization of learning material study, increasing the possibility of using authentic materials and the level of foreign-language communicative competence of students.

Key words: information and communication technologies, distance-learning technologies, distance learning course, Internet resources, foreign language learning.

Постановка проблеми. Стрімкі зміни, що відбуваються у світі, впливають на всі сфери сучасного суспільства, зокрема на систему освіти. Об'єктивні соціально-економічні потреби суспільства, швидкий розвиток нових інформаційних технологій, зростання освітніх потреб, розвиток духовної й соціокультурної сфери зумовили значні якісні перетворення у світовій освіті.

Сфера впливу освіти на все життя суспільства сьогодні виходить за межі традиційних компонентів освітньої системи, розвиток освіти передбачає створення нових форм і методів навчання, розроблення перспективних парадигм освіти з урахуванням безумовної орієнтації на нові засоби навчання, включно із сучасними комп'ютерними системами та новими інформаційними техно-

логіями. Реформа всієї системи вітчизняної освіти як на рівні цілей і завдань, так і на рівні структури, різних аспектів змісту, засобів, форм і методів навчання стала відповіддю на ці вимоги. З цих позицій актуальним напрямом освітньої діяльності у вищій школі стає розроблення та використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), технологій дистанційного навчання.

З кожним роком зростають також вимоги до рівня іншомовної підготовки фахівців різних напрямів. При цьому існує складна проблема дефіциту навчального часу, великого обсягу знань і навичок, що необхідно засвоїти студентам, які вивчають іноземну мову. Саме цим, перш за все, пояснюється затребуваність дистанційних технологій навчання, що характеризуються гнучкістю щодо часу та місця організації освітньої діяльності, роблять освіту більш відкритою й доступною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд публікацій із питання використання інформаційно-комунікаційних технологій засвідчує значний інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців до проблем розвитку сучасної освіти. З цих позицій вагомими є наукові доробки щодо педагогічних підходів до комп'ютеризації навчального процесу (Б. Гершунський, Є. Машбиць, І. Підласий); напрямів підвищення ефективності навчання з використанням інформаційних технологій (В. Биков, М. Кадемія, А. Кларк, Д. Опеншоу, Н. Тверезовська, І. Хорев, М. Жалдак); концептуальних педагогічних положень про дистанційне навчання (О. Андреев, Р. Деллінг, Н. Жевакіна, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, Г. Рамбле, О. Рибалко, А. Хуторський); дидактичних властивостей комп'ютерних засобів (В. Вержбіцький, М. Загірняк, В. Олексенко, Є. Полат, М. Томпсон); методів творчого навчання за допомогою телекомунікаційних засобів (Г. Андріанова, А. Кудін, А. Хуторський). Шляхи, методи та засоби впровадження дистанційних освітніх технологій у підготовку студентів були запропоновані у роботах таких учених, як Н. Жевакіна, В. Кухаренко, В. Лукін, О. Овчарук, Є. Полат, А. Приходько, Б. Шуневич та інші. Але треба зазначити, що, незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених пошуку стратегій і тактик застосування технологій дистанційного навчання у вищій школі, розгляд цього питання стосовно навчання мови, зокрема німецької, є ще недостатнім. На жаль, сучасний рівень розвитку вітчизняної дистанційної освіти у навчанні іноземної мови ще й досі залишається дуже близьким до традиційних форм заочного

навчання й не розкриває всіх можливостей використання цієї педагогічної технології.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування доцільності й представлення досвіду використання дистанційного курсу у процесі навчання німецької мови студентів технічного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дистанційна форма навчання розглядається науковцями як освітній процес, організований на відстані, що є основною відмінністю цієї форми від традиційної та забезпечує її гнучкість. Характерним для цієї форми організації освіти є відсутність постійного прямого контакту між його учасниками й інтерактивність, оскільки викладач і студенти можуть підтримувати регулярний діалог за допомогою комп'ютерних телекомунікаційних технологій як у письмовій, так і в усній формі, що підвищує перспективи застосування технології саме у навчанні іноземних мов.

Аналіз запропонованих науковцями трактувань дефініції «дистанційне навчання» дав змогу виявити декілька взаємодоповнювальних визначень. Наприклад, В. Кухаренко розуміє це поняття як «сукупність педагогічних технологій, що базується на принципах відкритого й комп'ютерного навчання та активних методах навчання у спілкуванні в інформаційно-освітньому просторі, для організації освіти користувачів, розподілених у просторі та часі» [5, с. 127]. Р. Деллінг наголошує, що дистанційна освіта є плановою систематичною діяльністю та «передбачає вибір, дидактичну підготовку та подання навчальних матеріалів, а також нагляд і підтримку студентів, що досягається шляхом подолання фізичної відстані між студентом і викладачем за допомогою принаймні одного технічного телекомунікаційного засобу» [7, с. 21]. З. Курлянд тлумачить цю категорію як сукупність інформаційних технологій, що забезпечують «надання студентам основного обсягу досліджуваного матеріалу, інтерактивну взаємодію викладачів і студентів у процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи із засвоєння досліджуваного навчального матеріалу, а також оцінку їхніх знань і навичок, отриманих у процесі навчання» [4, с. 220]. Значення самостійності підкреслює також Н. Думанський, який репрезентує дистанційне навчання як «сукупність методів, форм і засобів взаємодії з людиною в процесі самостійного, але контролюваного засвоєння нею певного масиву знань» [2, с. 119].

Дистанційні технології навчання, як зазначається в енциклопедичному словнику «Освіта дорослих», передбачають індивіду-

алізований процес передавання та засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, що відбувається «за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [6, с. 99].

Підсумовуючи наведені визначення, зазначимо, що, на наш погляд, всеохоплюючою й найбільш актуальною є позиція з цього питання О. Бітченка та С. М'ясникова, які вважають дистанційне навчання «цілеспрямованим процесом діалогової, асинхронної або синхронної взаємодії викладача і студентів між собою та із засобами навчання, індивідуальним до їх розташування у просторі та часі» [1].

В умовах дистанційного навчання суттєво розширюється роль викладача: крім традиційних, на нього покладаються ще й такі функції, як координація пізнавального процесу, коригування навчального курсу, консультування студентів у процесі впорядкування індивідуального навчального плану, керування їхніми навчальними проектами тощо [3]. Зазнає змін також діяльність студента: він стає не одержувачем знань, а їх шукачем.

Важливим у процесі застосування дистанційних технологій, на наш погляд, є також надання студентам доступу до навчальних матеріалів, рекомендацій щодо роботи з ними, що дає змогу знизити кількість аудиторних занять у загальному навантаженні студента та звільнити час для його більш активної самостійної роботи, забезпечити індивідуалізацію навчання. Організація навчального процесу за допомогою дистанційних технологій припускає дещо інший підхід до навчання, зокрема самостійність пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення інформації, самоорганізацію й самоконтроль. Дистанційні технології навчання надають студенту можливість навчатися у зручний для нього час у звичному оточенні та у відносно автономному темпі.

Але поряд із багатьма перевагами дистанційне навчання накладає на навчальний процес певні обмеження. Заняття за дистанційною навчальною технологією триває довше, ніж очне, а в деяких випадках виявляється менш ефективним. Передумовою цього можуть стати індивідуальні особливості студента, як, наприклад, домінування аудіального каналу сприйняття інформації, коли людина здатна засвоювати нову інформацію тільки в озвученій формі. Надання студентам можливості навчатися у зручний для них час за умов відсутності

навичок самоорганізації діяльності, недостатнього наявного рівня самодисципліни, слабкого розвитку волевих якостей чи недостатньої мотивації може перетворитися не на систематичне навчання, а на постійну прокрастинацію, тобто відкладання заняття на невизначений час, що призводить до багатьох проблем не тільки у навчанні, але й у житті студента. Безумовно, для успішного моніторингу, своєчасної корекції й адекватного оцінювання навчального процесу викладачу важливо мати безпосередній контакт зі студентом. У деяких випадках неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань краще проводити очно. Усі ці моменти викладачу обов'язково необхідно враховувати під час організації дистанційних занять зі студентами.

Реалізація дистанційних технологій передбачає використання розмаїття форм педагогічної взаємодії. Наприклад, Інтернет дає змогу студентам самостійно долучатися до світових інформаційних джерел; електронна пошта уможлиблює листування з викладачем, у процесі якого студент ставить запитання й одержує відповідь на нього, обговорює поточні проблеми й організаційні моменти; синхронні заняття – відеоконференції дають змогу декільком студентам у визначений час зібратися у віртуальному класі та працювати у режимі традиційного заняття, виконуючи завдання викладача та ставлячи при цьому запитання, що є доступними відразу всім учасникам; чат є можливістю поспілкуватися в режимі реального часу, обмінюючись враженнями та ставлячи актуальні запитання.

Використання у процесі власної педагогічної діяльності дистанційних освітніх технологій зумовлює доцільність представлення цього досвіду у навчанні студентів технічних університетів німецької мови.

Для розроблення мережевого дистанційного курсу з вивчення німецької мови нами використано систему дистанційного навчання Moodle, призначену для створення онлайн-курсів викладачами. Такі системи управління змістом сайту (Content Management System – CMS) ще часто називають системами управління навчанням, e-learning системами (Learning Management Systems – LMS) або віртуальними освітніми середовищами (Virtual Learning Environments – VLE). Система Moodle є інформаційно-освітнім середовищем для розроблення як окремих онлайн-курсів, так і освітніх веб-сайтів і містить широкий інструментарій, що дає змогу вирішувати низку необхідних завдань під час навчання

іноземної мови. Вибір саме цієї платформи був зумовлений такими її характеристиками, як відкритість, безкоштовність і зручність системи управління. Додатковими перевагами електронної платформи Moodle є завантаження та сумісне використання документів, створення HTML-сторінок онлайн, можливість створення студентських робочих груп, он-лайн чату, обговорення оцінок, он-лайн тестування, наявність журналу оцінок, вбудований глосарій, можливість виправлень, модифікації та доповнення тощо.

Дистанційний навчальний курс «Практикум з німецької мови», на прикладі якого ми презентуємо досвід роботи в системі Moodle, спрямований на розвиток навичок говоріння, читання, аудіювання та письмового мовлення на рівні B2 відповідно до Загальноєвропейських компетенцій володіння іноземними мовами. Цільовою аудиторією є студенти 1–2 курсів технічних університетів, які навчаються у німецькомовних групах.

Методологічною базою курсу є провідні наукові підходи до організації навчального процесу. Завдання курсу розроблені відповідно до компетентнісного підходу, що передбачає комплексне формування компетенцій читання, говоріння, аудіювання та письмового мовлення. З цією метою презентація матеріалу здійснюється у вигляді текстових і звукових файлів, а кожен із блоків курсу передбачає письмові завдання. У межах комунікативно-діяльнісного підходу студенти занурюються у реальні ситуації спілкування в умовах навчального середовища. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу уможливорює врахування рівня іншомовної підготовки кожного студента, ступеня його вмотивованості до вивчення іноземної мови, індивідуальних потреб у додаткових знаннях, а також урізноманітнює процес навчання розмаїттям форм подачі матеріалу відповідно до потреб і зацікавлень студентів.

Дистанційний курс, розроблений нами, характеризується інтерактивністю, гнучкістю (можливість управління та зміни контенту), застосуванням гіпертекстових технологій (покликання всередині курсу та на зовнішні джерела), доступністю (відсутність необхідності в знанні мов програмування, встановленні спеціальних програм), широкими можливостями для оцінювання та контролю знань. Ці характеристики зумовили обрану нами структуру навчально-методичного комплексу курсу німецької мови, що передбачала аудиторні заняття та дистанційну підтримку у вигляді мережевого дистанційного курсу в LMS Moodle. На аудиторних заняттях здійснювалися такі

види навчальної діяльності, як презентація нового матеріалу, первинний тренінг, робота у парах і малих групах (говоріння), аудіювання, робота з робочим зошитом, презентація проектів, дискусії. На дистанційних заняттях студенти мали можливість повторити матеріал, виконати мовні та умовно-мовленнєві вправи, тестові, пошукові й творчі завдання, розвивати навички читання, аудіювання та письма тощо. Основними компонентами курсу є уроки-модулі, що складаються з інформаційних і навчальних форумів, навчальних презентацій, інтерактивних вправ (аудіо- й відеоматеріалів), завдань, тестів, покликань на Інтернет-джерела.

Платформа Moodle пропонує також інші інструменти, що були застосовані нами в організації навчання німецької мови в дистанційному форматі, такі як «Форум», «Завдання», «Глосарій», «Тест», «Файл», «URL» (веб-покликання) та інші. Наприклад, інструмент «Глосарій» був необхідний студентам для запису основних понять, що використовуються в матеріалах курсу. Також студенти мали можливість записувати у глосарій незнайомі слова та словосполучення, що давало їм змогу обмінюватися знаннями, а викладачеві складати думку про те, що викликає в студентів труднощі. Ресурс «Файл» дав змогу викладачу надати файл як ресурс курсу. Де це можливо, файл відображався на сторінці курсу; в іншому разі студентам пропонувалося його завантажити. Деякі файли містили допоміжні файли, наприклад HTML-сторінки, що мали вбудовані зображення або мультимедійні об'єкти. «URL» (веб-покликання) використовувалося як методична опора для студентів, додатковий матеріал за темою для читання, аудіювання й обговорення.

Інструмент «Завдання» надав можливість використати широкий спектр різних типів завдань, визначити їх послідовність, вказати цінність у балах, кількість можливих правильних варіантів відповідей. У нашому курсі тренувальні вправи здебільшого містили завдання з вибором варіанта відповіді, а також вправи, що передбачали коротку текстову відповідь. Зокрема, завдання з пропусками використовувалися для тренування питальних слів. Наприклад, студентам були запропоновані питальні речення з пропусками на початку речення, куди вони повинні були вставити потрібне питальне слово, і з пояснюючим словом або словосполученням у дужках у кінці речення:

1) _____ hat dir Ihnen ihre Veranstaltung nicht gefallen? (Weil es langweilig war)

2) _____ hat Peter mit einem Team von Fachingenieuren in Berlin gearbeitet?

Для закріплення та практики формулювання спеціальних запитань використовувалися вправи, що передбачали текстову відповідь у вигляді речення, а також завдання типу «Так / Ні». У завданнях типу «Так / Ні» студентам було необхідно визначити, чи є в питальних реченнях помилки, дати позитивну або негативну відповідь і пояснити свій вибір, тобто за наявності помилки запропонувати виправлений варіант.

1) Sind alle Forscher zu bestimmten Hypothesen gekommen?

Так / Ні

Пояснення: ...

2) Führen die Emissionen von Treibhausgasen zur Erdeerwärmung?

Так / Ні

Пояснення: ...

Ресурс «Тест» призначений для оцінювання й закріплення вивченого навчального матеріалу та містить запитання на знання й правильне вживання лексико-граматичного матеріалу.

З метою розвитку в студентів комунікативної та мовленнєвої компетенцій у дистанційному курсі використовується така форма навчальної діяльності, як запис подкастів. Це творче завдання, спрямоване на розвиток розмовних навичок студентів. Процес створення подкаста у межах курсу складається з декількох етапів: визначення теми, розроблення плану пошуку потрібного змісту та мовного оформлення, пошук, запис, спільна рефлексія та відгуки всієї групи, редагування й розміщення аудіозапису на сторінці курсу.

Використання освітньої платформи Moodle забезпечує моментальний зворотний зв'язок у разі виконання різних видів вправ, тому що студенти бачать свої помилки відразу після виконання завдання. Під час складання завдань у викладача є можливість написати пояснення, яке студент побачить після здачі завдання та зможе самостійно проаналізувати помилки, що забезпечує не тільки контроль виконання завдань із боку викладача, але й самоперевірку. Це дає можливість не витратити час на аудиторному занятті на детальну перевірку вправ та аналіз результатів, а сфокусуватися на моментах, що викликали найбільші труднощі у студентів в процесі тренування граматичного явища.

Застосування дистанційного курсу надало можливість задіяти у процесі роботи зі студентами живий Інтернет-простір Німеччини – німецькомовні інформаційні ресурси, такі як, наприклад, Інтернет-сторінки міст, державних установ, організацій, університетів, музеїв, засобів масової інформації, пошукові сервіси. Інтерес у студен-

тів викликала можливість пройти пробне тестування міжнародних іспитів (німецька як іноземна (всі рівні), німецька для професійних цілей та інше) і відвідування навчальних німецькомовних сайтів (deutsche-welt.info, www.udoklinger.de, www.de-online.ru, www.goethe.de, www.wirtschaftsdeutsch.de). Також вони виявили зацікавленість до навчальних подкастів, що пропонує радіостанція Deutsche Welle (www.dw.de).

У процесі апробації дистанційного курсу були виділені такі позитивні результати: досягнута більш висока індивідуалізація навчання, оптимізація вивчення матеріалу, зросла можливість використання автентичних матеріалів, значно підвищилися самостійність і рівень мотивації студентів до вивчення німецької мови, досягнуті значні позитивні результати у формуванні компонентів іншомовної комунікативної компетенції студентів.

Але треба вказати, що під час роботи з дистанційним курсом були також зазначені деякі недоліки, а саме: технічні й певні методичні труднощі в постановці завдань, труднощі у сприйнятті деяких завдань студентами, недотримання окремими студентами термінів виконання завдань, великий обсяг роботи під час підготовки матеріалів і, як результат, збільшення навантаження викладача. Звичайно, розроблення та впровадження дистанційного курсу – досить трудомісткий процес, що вимагає великої кількості часу для того, щоб вивчити всі можливості застосування технологій дистанційного освітнього середовища та зробити самі завдання. Однак процес перевірки такого роду завдань є автоматизованим, що певною мірою полегшує роботу викладача. Приємним бонусом у процесі застосування курсу є також докладна статистика результатів виконаної роботи, надання інформації про кількість студентів, які здали завдання. Це дає змогу викладачеві зробити висновок про те, що виявилось складним для студентів і вимагає пояснення та тренування. Загалом, варто вказати на позитивний вплив застосування курсу дистанційної підтримки на результати навчання німецької мови студентів технічного університету.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, як висновок можна зазначити велику практичну значимість використання дистанційних освітніх технологій у навчанні іноземної мови студентів технічних університетів. На нашу думку, технологія створення дистанційних курсів і навчальних сайтів на платформі Moodle є актуальною та перспективною темою для подальшої роботи, оскільки їх використання дає змо-

гу не тільки значно підвищити ефективність навчання, але й стимулювати студентів до подальшого самостійного вивчення іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бітченко О.М., М'ясликов С.А. Дистанційне навчання: визначення, переваги, проблеми впровадження. URL: <http://ldn-knteu.ucoz.ua/Documents/Bit4enkoDosvid.doc>.
2. Думанський Н.О. Класи сучасних технологій дистанційної освіти. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 26 (610). С. 119–125.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://194.44.29.29/Files/PublicItems/FldDoc/7/Distance.doc>.
4. Курлянд З.Н., Осипова Т.Ю., Гурін Р.С. Теорія і методика професійної освіти: навч. посібник. Київ: «Знання», 2012. 390 с.
5. Кухаренко В.М., Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс: навч. посібник. Харків: НТУ «ХПІ», «Торсінг», 2002. 320 с.
6. Освіта дорослих: енциклопедичний словник / За ред. В.Г. Кременя, Ю.В. Ковбасюка. Київ: «Основа», 2014. С. 99.
7. Delling R.M. Towards a theory of distance education. ICDE Bulletin. 1987. Vol. 13. P. 21–25.